

DOI: 10.33270/0525693.20
УДК 342.727

ТИМОЩУК Сергій

аспірант науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ м. Київ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9796-5871>

ВТРУЧАННЯ В ПРИВАТНЕ СПІЛКУВАННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація. Статтю присвячено комплексному аналізу проблемних аспектів правового регулювання втручання в приватне спілкування в контексті забезпечення права особи на приватне життя в Україні. З огляду на міжнародно-правові стандарти, зокрема Загальну декларацію прав людини, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права та Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод висвітлено питання правомірності, меж і гарантій втручання в комунікаційну сферу особи. Акцентовано на практиці Європейського суду з прав людини, яка визначає чіткі критерії допустимості втручання держави в особисте спілкування, охоплюючи вимоги до законності, передбачуваності, обґрунтованості та пропорційності втручання. Зосереджено увагу на нормативному регулюванні негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних з втручанням у приватне спілкування, в Кримінальному процесуальному кодексі України, зокрема в нормах ст. 14, 258 та інших положеннях глави 21. З'ясовано суперечності між положеннями Конституції України та кримінального процесуального закону, які можуть спричинити правову невизначеність і зловживання. Обґрунтовано необхідність модернізації ст. 31 Конституції України відповідно до сучасних правових викликів. Висвітлено питання забезпечення конфіденційності спілкування адвоката та священнослужителя з клієнтом, проаналізовано практику ЄСПЛ у справах «Кастравет проти Молдови», «Мішо проти Франції», «Алтай проти Туреччини» тощо. Автор пропонує конкретні шляхи вдосконалення законодавства, зокрема шляхом уточнення ч. 5 ст. 258 Кримінального процесуального кодексу України та доповнення її положеннями, які унеможливлювали б використання інформації, здобутої з порушенням правової конфіденційності. Також обґрунтовано доцільність запровадження можливості втручання в приватне спілкування за добровільною згодою особи за наявності загрози її життю чи безпеці. Сформульовано низку пропозицій щодо гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері захисту права на приватне життя, а також удосконалення процесуальних гарантій, що мають стати ефективним бар'єром проти необґрунтованого втручання у сферу особистого спілкування.

Ключові слова: право на приватне життя; приватне спілкування; негласні слідчі дії; адвокатська таємниця; Європейський суд з прав людини; кримінальне провадження; процесуальні гарантії; втручання; конфіденційність; міжнародні стандарти.

Рекомендоване посилання:

Тимошук С. Втручання в приватне спілкування: проблемні питання та шляхи їх вирішення. *Наука і правоохорона*. 2025. Вип. 3 (69). С. 172–179. DOI: 10.33270/0525693.20

Вступ

Нині право на приватне спілкування набуває особливої актуальності як важливий елемент особистої свободи та гідності людини. Розвиток цифрових технологій, зокрема телекомунікаційних засобів, електронної пошти, мобільного зв'язку, месенджерів і соціальних мереж, значно розширив можливості обміну інформацією, водночас зумовивши нові виклики для забезпечення конфіденційності особистого життя. Втручання в приватне спілкування як з боку державних органів, так і недержавних суб'єктів здебільшого стає

загрозою не лише для фундаментальних прав людини, а й демократичних засад правопорядку загалом.

Українське законодавство передбачає низку процесуальних гарантій недоторканності приватного спілкування, серед яких норми Конституції України¹, КПК України², Закону України «Про

¹ Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>

оперативно-розшукову діяльність»¹ тощо. Однак на практиці постають проблеми, пов'язані з неоднозначністю правозастосування, недостатнім судовим контролем, зловживанням інструментами негласного втручання та недостатнім рівнем цифрової безпеки користувачів. Особливої гостроти вони набувають в умовах воєнного стану, коли баланс між національною безпекою та правами людини стає складнішим у реалізації. У зв'язку з цим постає потреба в ґрунтовному дослідженні окремих проблемних аспектів втручання в приватне спілкування, зокрема в кримінальному провадженні, виявленні прогалин у правовому регулюванні та правозастосуванні, а також у формулюванні пропозицій щодо вдосконалення нормативної бази та забезпечення ефективних гарантій прав людини.

Матеріали та методи

Теоретичні та прикладні аспекти проведення негласних слідчих (розшукових) дій (НСРД) активно досліджуються у вітчизняній кримінальній процесуальній науці. Серед перших комплексно висвітлили питання правової природи НСРД, їх змісту, правового регулювання та меж допустимого втручання у права особи такі науковці, як М. В. Багрій, О. В. Капліна, О. В. Керевич, М. П. Климчук, Є. Д. Лук'янчиков, В. В. Луцик, М. А. Погорецький, О. І. Полюхович, Д. Б. Сергеева, С. Р. Тагієв, О. Ю. Татаров, С. С. Чернявський та ін. Водночас актуальність проблематики суттєво посилилася в умовах воєнного стану, коли зростає частота застосування особливих режимів досудового розслідування, а також потреба в невідкладному отриманні доказів для документування тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень, зокрема шляхом втручання в приватне спілкування. Тому, попри наявність значного наукового доробку, потребує подальшого поглиблення аналіз окремих аспектів втручання в приватне спілкування в умовах сучасних викликів, зокрема воєнного стану, технологічної еволюції засобів комунікації та запровадження нових форматів оперативно-розшукової діяльності. Системне дослідження зазначених питань сприятиме вдосконаленню кримінального процесуального законодавства України відповідно до міжнародно-правових стандартів.

Посилену увагу зосереджено на законодавчих актах України, судовій практиці України та Європейського суду з прав людини, що визначають стандарти допустимого втручання в право на повагу до приватного життя. Методологічну основу дослідження становили загальнонаукові методи – аналіз, синтез, індукція,

дедукція, системний підхід, а також спеціально-юридичні методи: формально-юридичний, порівняльно-правовий, структурно-функціональний і метод правової герменевтики. Їх застосування дало змогу забезпечити цілісне сприйняття проблеми, виявити прогалини нормативного регулювання та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України відповідно до міжнародно-правових стандартів захисту прав людини в умовах сучасних викликів, зокрема, збройного конфлікту, технологічного прогресу та трансформації оперативно-розшукової діяльності.

Результати й обговорення

Право на приватне життя, що є основоположним і невіддільним правом особи в цивілізованому правовому суспільстві, та можливість його захисту вперше на міжнародному рівні закріплено фундаментальним правовим актом – Загальною декларацією прав людини². Подальший розвиток загальних засад права на приватність окреслено в іншому універсальному міжнародно-правовому акті – Міжнародному пакті про громадянські і політичні права, за приписами якого втручання в право на приватність допускається лише в чітко регламентованих законом випадках з безумовним дотриманням процесуальної процедури³. На європейському рівні фундаментальним правовим актом, яким забезпечується право на приватність, стала Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, яка закріплює чіткі й вичерпні умови та мету, лише за наявності яких допускається втручання держави в приватність особи⁴.

Зазначені міжнародно-правові акти встановлюють загальні гарантії права на приватність. Тлумачення застосованих правових понять і окреслення сфери суспільних відносин, на яку поширюються передбачені ними гарантії, визначення підстав, чітких меж та обсягу втручання в приватне спілкування здійснено Європейським Судом з прав людини (ЄСПЛ) у прецедентній практиці. Зокрема, ЄСПЛ у своєму рішенні у справі «Класс та інші проти Німеччини» від 06.09.1978 окреслив телефонні розмови поняттями «приватне життя» та «кореспонденція» в контексті п. 1 ст. 8 Конвенції⁵. У рішенні від

² Загальна декларація прав людини : міжнар. док. від 10 груд. 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

³ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : міжнар. док. від 16 груд. 1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

⁴ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

⁵ Справа «Класс та інші проти Німеччини» : рішення Європейського Суду з прав людини від 6 верес. 1978 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_093#Text

¹ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

² Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>

24.04.2018 у справі «Benedik проти Словенії» від 24.04.2018 ЄСПЛ дійшов висновку, що дією ст. 8 Конвенції охоплюється інформація, пов'язана з конкретними динамічними IP-адресами абонента¹. Водночас ще 24.11.2011 Суд Європейського Союзу (CJEU) у справі Scarlet Extended SA, на яку посиляється ЄСПЛ у розгляді справи «Benedik проти Словенії», зазначив, що IP-адреси користувачів є захищеними персональними даними, оскільки вони дають змогу точно ідентифікувати цих користувачів². У справі «Kruslin проти Франції» ЄСПЛ зосередив увагу на дослідженні поняття «згідно із законом» у контексті зазначеного вище припису та в рішенні від 24.04.1990 дійшов висновку, що воно вимагає, щоб пов'язаний із втручанням у приватність захід мав певну підставу в національному законодавстві, а також стосується якості відповідного законодавства та доступності відповідній особі, яка, крім того, повинна бути здатна передбачити його наслідки для себе, а саме законодавство повинно відповідати принципу верховенства права³.

Європейським судом з прав людини сформовано мінімальні критерії до змістовно-правового наповнення законодавчих актів задля уникнення зловживань з боку держави, до яких належать: визначення категорії осіб, стосовно яких допускається втручання в приватне спілкування за рішенням суду, та переліку кримінальних правопорушень, проведення досудового розслідування у яких може стати правовою підставою для прийняття такого рішення; встановлення обмежень на тривалість втручання в приватне спілкування; чітка процедура фіксування отриманої під час втручання в приватне спілкування інформації в процесуальному документі; заходи для забезпечення отримання судом повного обсягу записів розмов, без виправлень та ушкоджень; обставини, за яких відповідні записи можуть або повинні бути знищені та чітку процесуальну процедуру їх знищення, зокрема в разі виправдання особи судом. Тобто на міжнародному рівні сформувалися ключові вимоги, яких необхідно дотримуватися в разі втручання в приватне життя для дотримання приписів як ст. 8 Конвенції, так і інших міжнародно-правових актів (Voitovych, 2023).

Задеклароване Конституцією України право особи на приватність, зокрема в частині

забезпечення приватності спілкування, передбачено в кримінальному процесуальному законодавстві України. Гарантії, що визначені в ст. 31 Основного Закону стосовно забезпечення приватності спілкування особи, закріплено в низці норм КПК України 2012 року. У ст. 14 КПК України констатовано, що під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця спілкування. Втручання в нього допускається лише на підставі судового рішення в передбачених КПК України випадках з метою виявлення та запобігання тяжкому чи особливо тяжкому злочину, встановлення його обставин, особи, яка вчинила злочин, якщо в інший спосіб досягти цієї мети неможливо⁴. Такі потужні запобіжники для забезпечення права особи на приватне життя зумовлені й тією обставиною, що з прийняттям 2012 року КПК України в окремій його главі 21 передбачено новий у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві правовий інститут «Негласні слідчі (розшукові) дії», яким правоохоронним органам надано значний обсяг процесуальних повноважень за певних обставин вчиняти дії, пов'язані з втручанням у приватне спілкування (Babikov, 2023; Kolesnyuk, 2021). Із загального масиву негласних слідчих (розшукових) дій законодавець виокремив ті, що пов'язані з втручанням у приватне спілкування, надавши визначення поняттю «втручання у приватне спілкування». Відповідно до ч. 4 ст. 258 КПК України «втручанням у приватне спілкування є доступ до змісту спілкування за умов, якщо учасники спілкування мають достатні підстави вважати, що спілкування є приватним». За цією нормою до різновидів негласних слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із втручанням у приватне спілкування, законодавець відносить: 1) аудіо-, відеоконтроль особи; 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції; 3) зняття інформації з електронних комунікаційних мереж; 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем⁵.

Кримінальним процесуальним законом визначено низку запобіжників від зловживань у разі втручання в приватне спілкування, якими є: виключний характер проведення НСРД, у разі неможливості отримання відомостей про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, в інший спосіб; можливість проведення НСРД лише в кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів та за ухвалою слідчого судді (крім випадків, передбачених ч. 2 ст. 264 КПК України); право прокурора заборонити проведення або припинити подальше проведення НСРД; обов'язкове зазначення в рішенні про дозвіл на проведення НСРД строку її проведення; унормований порядок продовження строку проведення НСРД; чітке коло суб'єктів

¹ Справа «Benedik проти Словенії»: рішення Європейського Суду з прав людини від 24 квіт. 2018 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-182455%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-182455%22]})

² Справа C-70/10 «Scarlet Extended SA»: рішення Європейського Суду від 24 листоп. 2011 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62010CJ0070>

³ Справа «Kruslin проти Франції»: рішення Європейського Суду з прав людини від 24 квіт. 1990 р. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:\[%22001-57626%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22itemid%22:[%22001-57626%22]})

⁴ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

⁵ Там само.

проведення НСРД; встановлений порядок фіксації ходу й результатів НСРД та повідомлення осіб, стосовно яких проводилося НСРД; визначення заходів щодо захисту інформації, отриманої в результаті НСРД, зокрема тієї, яка не використовується в кримінальному провадженні; регламентування використання результатів НСРД в доказуванні та з іншою, визначеною кримінальним процесуальним законом, метою; заборона втручання в приватне спілкування захисника, священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим (Smahliuk, 2022; Khomenko, 2023).

Водночас з прийняттям 2012 року КПК України між деякими його приписами, а саме: ст. 14, положеннями глави 21, яка регламентує підстави та порядок втручання в приватне спілкування у межах кримінального провадження, та вимогами ст. 31 Конституції України виникла певна колізія, яка потребує невідкладного правового врегулювання як для усунення підґрунтя для можливих зловживань під час санкціонованого втручання в приватне спілкування, так і забезпечення принципу верховенства права на цьому напрямі (Rusinov, 2023). Відповідно до зазначених приписів кримінального процесуального закону НСРД, пов'язані з втручанням у приватне спілкування (за винятком ч. 2 ст. 264 КПК України), проводять виключно в кримінальному провадженні щодо тяжких або особливо тяжких злочинів. Водночас положення ст. 31 Основного Закону такого застереження не містять, констатуючи про можливість такого втручання з метою запобігти саме злочину, тобто фактично дозволяючи його в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, які не є тяжкими та особливо тяжкими.

Причиною цих розбіжностей є насамперед застарілість правових норм ст. 31 Конституції України, які частково відображають у собі якісно-сутнісну трансформацію кримінального процесуального закону з 1996 року, забезпечення права на приватність у кримінальному провадженні та гарантії його захисту, зважаючи на практику цивілізованих правових систем. З іншого боку, причинами такої ситуації стали інертність, непослідовність і безсистемність вітчизняного законотворчого процесу (Zhuravel, & Kovalenko, 2022).

З огляду на зазначене ми повністю поділяємо наукову позицію П. М. Мітрухова, який дійшов обґрунтованого висновку про необхідність приведення цієї правової норми Основного Закону у відповідність до вимог сьогодення (Mitrukhnov, 2019). Отже, пропонуємо викласти її в такій редакції, яка б стала базисною для певних норм кримінального процесуального закону, навіть у разі їх модернізації в майбутньому, зокрема: «Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної кореспонденції та інших форм спілкування. Втручання в таємницю спілкування допускається лише у

визначених законом випадках на підставі вмотивованого рішення слідчого судді».

Недосконалою, суперечливою й такою, що потребує невідкладної модернізації відповідно до міжнародно-правових стандартів, є правова норма кримінального процесуального закону, що визначає додаткові гарантії від санкціонованого втручання в приватне спілкування захисника та священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим, виправданим (Babikov et al., 2024), а саме – ч. 5 ст. 258 КПК України.

Редакція статті не виключає можливості санкціонованого втручання в приватне спілкування захисника з іншими особами, крім визначених цією нормою, зокрема, з якими він може контактувати, надаючи правову допомогу підозрюваному, обвинуваченому, засудженому, виправданому, а саме: з їх близькими родичами та членами сім'ї, обговорюючи будь-які питання здійснення захисту (Holovko, & Prorochenko, 2019). Актуальним і «чуттєвим» це питання вбачається в кримінальних провадженнях, у яких здійснюється спеціальне досудове розслідування (in absentia) (Chernysh, & Pastukh, 2021). Таких самих гарантії бракує й під час спілкування адвоката з цивільними відповідачем і позивачем, інтереси яких він представляє в кримінальному провадженні, особою, стосовно якої розглядається питання про видачу (екстрадицію), тощо.

Положення ч. 5 ст. 258 КПК України не узгоджуються з вимогами Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», які забезпечують адвокату значно більші гарантії, ані ж ті, що визначено цією нормою КПК України. Зокрема, п. 4, 9 ст. 23 нормативного акта передбачено заборону проведення огляду, розголошення, витребування чи вилучення документів, пов'язаних зі здійсненням саме адвокатської діяльності, та втручання в приватне спілкування адвоката з клієнтом¹.

Прецедентна практика ЄСПЛ (рішення у справах «Кастравет проти Молдови» від 13.03.2007², «Мішо проти Франції» від 06.12.2013³, «Алтай проти Туреччини» від 09.04.2019⁴ та ін.) не встановлює наявності гарантій у адвоката від втручання в приватне спілкування з клієнтом залежно від процесуального статусу особи, форми й виду надання правової допомоги та галузі права, у якій вона надається. Головне завдання під час вирішення справ такої категорії –

¹ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 лип. 2012 р. № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>

² Справа «Кастравет проти Молдови» : рішення Європейського Суду з прав людини від 13 берез. 2007 р. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-79767%22%5D%7D>

³ Справа «Мішо проти Франції» : рішення Європейського Суду з прав людини від 6 груд. 2012 р. URL: <https://surl.li/jhxdm>

⁴ Справа «Алтай проти Туреччини» : рішення Європейського Суду з прав людини від 7 верес. 2019 р. URL: <https://surl.li/tyksme>

з'ясування тієї обставини, чи забезпечено конфіденційність у спілкуванні між адвокатом і клієнтом. Попри визначені гарантії, право на приватність адвоката не є абсолютним і у виняткових випадках може бути обмежене, зокрема для запобігання особливо тяжким резонансним злочинам. Адже неможливо до невинуватеного втручання в приватне спілкування адвоката з клієнтом віднести ситуацію, коли останні обговорюють, наприклад, деталі вчинення терористичного акту чи вбивства свідка, який надав викривальні показання стосовно клієнта в кримінальному провадженні. Саме на цих критеріях ґрунтується ЄСПЛ у своїй прецедентній практиці (Yarovy, 2020; Kolesnyk, 2021).

З метою гармонізації чинних правових норм кримінального процесуального закону щодо забезпечення гарантій адвоката на приватне спілкування з клієнтом та приведення їх у відповідність до стандартів цивілізованого правового суспільства пропонуємо поширити дію ч. 5 ст. 258 КПК України на адвокатів у кримінальному провадженні, незалежно від їх процесуального статусу, та інших осіб, з якими останні спілкуються, саме у зв'язку зі здійсненням адвокатської діяльності. Недосконалим є й положення ч. 5 ст. 258 КПК України в частині заборони втручання в приватне спілкування священнослужителя з підозрюваним, обвинуваченим, засудженим та виправданим. Зазначена правова норма частково корелюється з релевантними за своєю сутністю правовими нормами інших нормативних актів, зокрема, Конституції України, КПК України та міжнародно-правових актів щодо меж її застосування.

З огляду на це та для забезпечення відповідності правових приписів ч. 5 ст. 258 КПК України визначеним стандартам «верховенства права» вони підлягають уточненню та конкретизації в частині поширення гарантій приватності на спілкування кожної особи зі священнослужителем, що пов'язане з відправленням релігійних культів, ритуальних обрядів, проведенням іншої релігійної діяльності. Під час НСРД, дозвіл на проведення якої отримано у встановленому законом порядку та забезпечено функцію судового контролю за дотриманням прав і свобод, або ж після її завершення може бути встановлено факт втручання в приватне спілкування особи з адвокатом чи священником, про можливість якого не міг передбачити слідчий чи прокурор на час отримання такого дозволу та початку проведення НСРД. Тому ми поділяємо наукову позицію В. А. Колесника (2014), що в такій ситуації «...проведення негласної слідчої (розшукової) дії слід вважати законним, але отримані відомості, що розкривають зміст приватного спілкування підозрюваного із захисником чи священнослужителем, не можуть бути використані в кримінальному провадженні та підлягають негайному знищенню...» (Kolesnyk, 2014), й пропонуємо ч. 5 ст. 258 КПК України викласти в такій редакції: *«Втручання в приватне*

спілкування адвоката під час здійснення ним адвокатської діяльності або священнослужителя у зв'язку з відправленням релігійних культів і ритуальних обрядів, що передбачені для відповідної релігії, – заборонено». Крім того, необхідно доповнити статтю 258 КПК України частиною 6 такого змісту: *«Відомості про приватне спілкування адвоката чи священнослужителя за умов, що визначені у частині 5 цієї статті, які стали відомі під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії або після її завершення, не можуть бути використанні в кримінальному провадженні та підлягають негайному знищенню. Про знищення таких відомостей складається протокол, який долучається до матеріалів кримінального провадження»*.

Потребує законодавчого врегулювання процесуальна процедура втручання в приватне спілкування за згодою особи, коли вона свідомо, добровільно та тимчасово відмовляється від такої приватності на користь забезпечення та захисту інших своїх фундаментальних прав і гарантій.

Досить поширеними в слідчій практиці є випадки, коли для виконання завдань кримінального провадження постає нагальна потреба в невідкладному проведенні НСРД стосовно особи, пов'язаної з втручанням у її приватне спілкування, що дасть реальну можливість оперативно протидіяти злочинним проявам, викрити осіб, які вчиняють або ж вчинили кримінальне правопорушення, якісно задокументувати доказову базу та запобігти порушенню фундаментальних прав і свобод такої особи чи поновити їх (Dakhno, 2022). Сама особа, стосовно якої заплановано проведення НСРД, не лише не заперечує проти такого втручання, а навпаки, свідомо дозволяє його насамперед для захисту своїх фундаментальних прав і свобод від протиправного посягання. Крім того, інколи правоохоронні органи надто обмежені в часі, щоб належним чином задокументувати окремі кримінальні правопорушення, зокрема, пов'язані з вимаганням та отриманням неправомірної вигоди, коли між висуненням вимоги щодо отримання неправомірної вигоди (яка, до речі, може надійти через електронні комунікаційні мережі та інформаційні системи), визначення часу, місця, способу її передачі та самою передачею неправомірної вигоди проходить нетривалий проміжок часу, який унеможливорює отримання в установленому кримінальним процесуальним законом порядку дозволу на проведення низки необхідних НСРД, а саме: аудіо-, відеоконтролю особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж і зняття інформації з електронних інформаційних систем. Водночас отримані в цей проміжок часу комунікативні відомості, зокрема щодо змісту, тональності розмови та навіть жестикуляції співрозмовників (наприклад, особи, у якої вимагають неправомірну вигоду з особою, яка вимагає неправомірну вигоду, чи її пособником тощо), можуть мати не

лише вирішальне значення для кваліфікації дій як таких, що мають протиправний характер, а й становити фундамент майбутньої доказової бази в кримінальному провадженні. Такою самою є ситуація в кримінальних провадженнях щодо низки інших кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності, а також пов'язаних з погрозою застосування насильства, вимаганням, торгівлею людьми, обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів тощо.

Як слушно зазначив дослідник М. Л. Грібов (2018), «...проведення стосовно потерпілих (або осіб, стосовно життя, здоров'я або майна яких за інформацією, внесеною до ЄРДР, готують учинення злочину) НСРД за їхньою згодою є ефективним засобом не лише збирання доказів, а й своєчасного припинення протиправних дій, забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». На наше переконання, це стосується як інших видів кримінальних правопорушень, зокрема у сфері службової діяльності, так і інших учасників кримінального провадження, насамперед заявника та викривача.

Висновки

Підсумовуючи зазначене, наголосимо на необхідності змін положень глави 21 КПК України в частині можливості проведення НСРД стосовно особи за її згодою. У цьому аспекті пропонуємо ст. 14 КПК України, як таку, що визначає одну з основних засад кримінального провадження – «таємниця спілкування», доповнити ч. 2¹ такого

змісту: «У разі реальної загрози вчинення стосовно особи, члена сім'ї цієї особи чи близького родича тяжкого або особливо тяжкого кримінального правопорушення допускається втручання в таємницю спілкування такої особи за її добровільною письмовою згодою або письмовою заявою на підставі вмотивованого рішення слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора»; ст. 258 КПК України доповнити ч. 2¹ такого змісту: «У разі реальної загрози вчинення стосовно особи, члена сім'ї цієї особи чи близького родича тяжкого або особливо тяжкого кримінального правопорушення, передбачені ст. 260, 261, 263, 264 цього Кодексу негласні слідчі (розшукові) дії можуть проводитися стосовно такої особи за її добровільною письмовою згодою або письмовою заявою на підставі вмотивованого рішення слідчого, погодженого з прокурором, або прокурора. Перед прийняттям такого рішення прокурор зобов'язаний пересвідчитися в добровільності волевиявлення особи, усвідомленні нею характеру та меж втручання в приватне спілкування. У випадку, коли підстави для таких негласних слідчих (розшукових) дій перестали існувати, їх подальше проведення негайно припиняється, про що складається протокол, який долучається до матеріалів кримінального провадження».

З положеннями ч. 2¹ ст. 14 та 2¹ ст. 258 КПК України необхідно кореспондувати положення інших статей глави 21 КПК України, зокрема ст. 246, 251, 260, 261, 263, 264 КПК України.

References

- [1] Babikov, O., Svintsytskyi, A., Nazarov, V., Kosilova, O., & Bozhyk, V. (2024). Rights and freedoms during covert investigations: Balance between security and personal freedoms. *International Journal of Police Science & Management*, 27(1), 43-55. DOI: 10.1177/14613557241259865
- [2] Babikov, O.P. (2023). The concept of covert investigative (search) actions and their system under the Criminal Procedure Code of Ukraine of 2012. *Legal Bulletin*, 5, 155-161. DOI: 10.32782/yuv.v5.2023.5
- [3] Chernysh, R.F., & Pastukh, Yu.S. (2021). The use of materials of covert investigative (search) actions: some practical aspects. *Legal Scientific Electronic Journal*, 1, 299-301. DOI: 10.32782/2524-0374/2021-1/73
- [4] Dakhno, O.Yu. (2022). The procedure for classifying, declassifying and destroying material media for conducting covert investigative (search) actions: a national aspect. *Legal Scientific Electronic Journal*, 2, 156-160. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-2/34
- [5] Holovko, M.B., & Prorochenko, V.V. (2019). Peculiarities of the relationship between operational-search measures and covert investigative (search) actions. *Legal Scientific Electronic Journal*, 5, 290-293. DOI: 10.32782/2524-0374/2019-5/69
- [6] Hribov, M.L. (2018). Conducting covert investigative (search) actions against a person with his consent. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 1, 87-95.
- [7] Khomenko, I.V. (2023). Legal support for conducting covert investigative (search) actions under the conditions of a special regime of pre-trial investigation. *Kyiv Law Journal*, 4, 194-202. DOI: 10.32782/klj/2022.4.29
- [8] Kolesnyk, V.A. (2014). Interference in private communication and ensuring the rights of the individual during secret investigative (search) actions. *Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, 11(3), 37-44.
- [9] Kolesnyk, V.A. (2021). Guarantees of observance of the rights of the individual when conducting covert investigative (search) actions. *Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University. Series "Law"*, 63, 293-297. DOI: 0.24144/2307-3322.2021.63.51
- [10] Mitrukhov, P.M. (2019). Solving certain legislative problems in the activities of the National Police of Ukraine. *Modern European policing and its possibilities of use in the activities of the National Police of Ukraine: collection of abstracts of the participants of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 167-168). Kharkiv: KhNUVS.

- [11] Rusinov, Ye.O. (2023). Guarantees of the legality of evidence collection by investigative units of the security agencies of Ukraine when conducting covert investigative (search) actions in criminal proceedings. *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 3(30), 550-560. DOI: 10.32631/vca.2023.3.53
- [12] Smahliuk, S.V. (2022). Legal regulation of procedural activities for conducting covert investigative (search) actions and using their results in criminal proceedings. *Our Law*, 4, 211-218. DOI: 10.32782/NP.2022.4.36
- [13] Voitovych, I.S. (2023). Procedural grounds for conducting investigative (search) actions. *Analytical and comparative jurisprudence*, 2, 330-334. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.02.57
- [14] Yarovi, A.R. (2020). Legal regulation of secret investigative (search) actions. *Legal scientific electronic journal*, 1, 257-261. DOI: 10.32782/2524-0374/2020-1/62
- [15] Zhuravel, V.A., & Kovalenko, A.V. (2022). Research of evidence in criminal proceedings as a component of the evidentiary process. *Bulletin of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 29(2), 313-328. DOI: 10.31359/1993-0909-2022-29-2-313

Список використаних джерел

- [1] Babikov O., Svintsytskyi A., Nazarov V., Kosilova O., Bozhyk V. Rights and freedoms during covert investigations: Balance between security and personal freedoms. *International Journal of Police Science & Management*. 2024. No. 27 (1). P. 43–55. DOI: 10.1177/14613557241259865
- [2] Бабіков О. П. Поняття негласних слідчих (розшукових) дій та їх система за Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 року. *Юридичний вісник*. 2023. № 5. С. 155–161. DOI: 10.32782/yuv.v5.2023.5
- [3] Черниш Р. Ф., Пастух Ю. С. Використання матеріалів негласних слідчих (розшукових) дій: окремі практичні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 299–301. DOI: 10.32782/2524-0374/2021-1/73
- [4] Дахно О. Ю. Порядок засекречування, розсекречування та знищення матеріальних носіїв інформації щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій: національний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 156–160. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-2/34
- [5] Головка М. Б., Пророченко В. В. Особливості співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 290–293. DOI: 10.32782/2524-0374/2019-5/69
- [6] Грібов М. Л. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо особи за її згодою. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 87–95.
- [7] Хоменко І. В. Правове забезпечення проведення негласних слідчих (розшукових) дій в умовах особливого режиму досудового розслідування. *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 194–202. DOI: 10.32782/kij/2022.4.29
- [8] Колесник В. А. Втручання в приватне спілкування і забезпечення прав особи під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. Т. 11. № 3. С. 37–44.
- [9] Колесник В. А. Гарантії дотримання прав особи при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2021. Вип. 63. С. 293–297. DOI: 10.24144/2307-3322.2021.63.51
- [10] Мітрухов П. М. Вирішення окремих законодавчих проблем у діяльності Національної поліції України. *Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України* : зб. тез доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 11 квіт. 2019 р.). Харків : ХНУВС, 2019. С. 167–168.
- [11] Русінов Є. О. Гарантії законності збирання доказів слідчими підрозділами органів безпеки України при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2023. № 3 (30). С. 550–560. DOI: 10.32631/vca.2023.3.53
- [12] Смаглюк С. В. Правове регулювання процесуальної діяльності з проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. *Наше право*. 2022. № 4. С. 211–218. DOI: 10.32782/NP.2022.4.36
- [13] Войтович І. С. Процесуальні підстави проведення слідчих (розшукових) дій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 2. С. 330–334. DOI: 10.24144/2788-6018.2023.02.57
- [14] Яровий А. Р. Правове регулювання проведення негласних слідчих (розшукових) дій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 1. С. 257–261. DOI: 10.32782/2524-0374/2020-1/62
- [15] Журавель В. А., Коваленко А. В. Дослідження доказів у кримінальному провадженні як складова процесу доказування. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2022. Т. 29. № 2. С. 313–328. DOI: 10.31359/1993-0909-2022-29-2-313

TYMOSHCHUK Serhii

Postgraduate Student of the Research Laboratory on Crime Prevention of the Educational and Scientific Institute of Police Activity of the National Academy of Internal Affairs

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-9796-5871>

**INTERFERENCE IN PRIVATE COMMUNICATIONS:
PROBLEM ISSUES AND WAYS TO SOLUTION THEM**

Abstract. *The article is devoted to a comprehensive analysis of the problematic aspects of the legal regulation of interference in private communications in the context of ensuring the right of an individual to privacy in Ukraine. Taking into account international legal standards, in particular the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenant on Civil and Political Rights and the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the author considers the issue of legality, limits and guarantees of interference in the sphere of communication of an individual. Emphasis is placed on the practice of the European Court of Human Rights, which defines clear criteria for the admissibility of state interference in personal communication, including requirements for legality, foreseeability, reasonableness and proportionality of the interference. Attention is paid to the regulatory regulation of covert investigative (search) actions related to interference in private communication in the Criminal Procedure Code of Ukraine, in particular to the norms of Articles 14, 258 and other provisions of Chapter 21. Contradictions between the provisions of the Constitution of Ukraine and the Criminal Procedure Law, which may cause legal uncertainty and abuse, are clarified. The need to modernize Article 31 of the Constitution of Ukraine in accordance with modern legal challenges is substantiated. Particular attention is paid to the issues of ensuring the confidentiality of communication between a lawyer and a clergyman with a client, the practice of the ECHR in the cases of "Kastravet v. Moldova", "Michaud v. France", "Altay v. Turkey", etc. is analyzed. The author suggests specific ways to improve the legislation, in particular by clarifying Part 5 Art. 258 of the Criminal Procedure Code and its addition with provisions that would make it impossible to use information obtained in violation of legal confidentiality. The feasibility of introducing the possibility of interference in private communication with the voluntary consent of a person in the presence of a threat to his life or safety is also substantiated. As a result, a number of proposals have been formulated to harmonize national legislation with international standards in the field of protection of the right to privacy, as well as to improve procedural guarantees that should become an effective barrier against unjustified interference in the sphere of personal communication.*

Keywords: *right to privacy; private communication; secret investigative actions; lawyer-client privilege; European Court of Human Rights; criminal proceedings; procedural guarantees; interference; confidentiality; international standards.*